

Labsii Fandii Misooma Qabeenya Bishaanii Naannoo Oromiyaa Hundeessuuf Bahe, Lakkoofsa 233/2013

Qabeenya bishaanii naannichaa misoomsuu, kunuunsuu fi eeguun gogiinsaa fi faalama qabeenya bishaanii ittisuun ittifufiinsaan faayidaa irra oolchuu fi dantaa dhaloota dhufuu kabachiisuun barbaachisaa ta'ee waan argameef;

Pirojeektoota bishaanii mootummaa naannichaatiin baasii guddaan itti bahee hojjetaman yeroo yeroon suphuu, kunuunsuu fi eegumsa barbaachisu gochuun tajaajila ittifufiinsa qabu kennuu akka danda'an taasisuun barbaachisaa waan ta'eef;

Hojiiwwan misooma qabeenya bishaanii humna mootummaa qofaan raawwachuun fedhii ummataa dabalaa deemu guutuun kan hin danda'amne waan ta'eef Fandii Misooma Qabeenya Bishaanii hundeessuun maddi faayinaansii dhaabbataan hojiiwwan kanaaf oolu akka jiraatu taasisuun barbaachisaa ta'ee waan argameef;

Akkaataa Heera Mootummaa Naannoo Oromiyaa Fooyya'ee Bahe, Labsii Lakkoofsa 46/1994 Keewwata 49 (3) (a) tiin kan kanatti aanu labsameera.

Kutaa Tokko **Tumaalee Waliigalaa**

1. Mata Duree Gabaabaa

Labsiin kun **“Labsii Fandii Misooma Qabeenya Bishaanii Oromiyaa, Lakkoofsa 233/2013”** jedhamee waamamuu ni danda'a.

2. Hiika

Akkaataan jechichaa hiika biroo kan kennisiisuuf yoo ta'e malee, Labsii kana keessatti:

- 1) **“Bulchiinsa Misooma Qabeenya Bishaanii”** jechuun qabeenya bishaanii lafa irraa fi lafa keessa jiru faalama irraa eguu, kunuunsuu, gabbisuu, bishaan gosa tajaajila kennuun adda baasuu, dhiyeessi bishaanii gahaan, qulqulluu fi walittifufiinsa qabu akka jiraatu taasisuu jechuudha.
- 2) **“Biiroo”** jechuun Biiroo Misooma Qabeenya Bishaanii fi Inarjii Oromiyaati.
- 3) **“Boordii”** jechuun Boordii Fandii Misooma Qabeenya Bishaanii Labsii kanaan hundeeffame jechuudha.
- 4) **“Fandii”** jechuun Fandii Misooma Qabeenya Bishaanii Naannoo Oromiyaa Labsii kanaan hundeeffame jechuudha.
- 5) **“Nama”** jechuun nama uumamaa yookiin qaama seeraan mirgi namummaa kennameef jechuudha.
- 6) **“Mana Marii Bulchiinsaa”** jechuun Mana Marii Bulchiinsaa Mootummaa Naannoo Oromiyaati.
- 7) **“Mootummaa”** jechuun Mootummaa Naannoo Oromiyaati.
- 8) **“Naannoo”** jechuun Naannoo Oromiyaati.

3. Ibsa Koornayaa

Labsii kana keessatti jechi koornayaa dhiiraatiin ibsame kan dubartiis ni dabalata.

4. Daangaa Raawwatiinsaa

- 1) Labsiin kun Naannoo Oromiyaa keessatti nama qabeenya bishaanii fayyadamu, tajaajila bishaan dhugaatii fi dhangala'aa kennuu yookiin argatu, hojii bishaanii hojjetu yookiin meeshaalee bishaan misoomsuuf gargaaru dhiyeessu hunda irratti raawwatiinsa ni qabaata.
- 2) Keewwata kana Keewwata Xiqqaa 1 jalatti kan tumame akkuma jirutti ta'ee, Labsiin kun nama Naannichaan ala ta'ee madda bishaanii Naannicha keessaa fayyadamu hunda irrattis raawwatiinsa ni qabaata.

Kutaa Lama

Hundeeffama, Kaayyoo, Madda Galii fi Haala Sassaabbii Galii

Fandii Misooma Qabeenya Bishaanii

5. Hundeeffama

Fandiin Misooma Qabeenya Bishaanii Naannoo Oromiyaa, kanaan booda **“Fandii”** jedhamee kan waamamu, madda faayinaansii dhaabbataa hojii misooma qabeenya bishaanii fi kenna tajaajila bishaanii fi dhangala'aa Naannichaatiif oolu ta'ee, Labsii kanaan hundeeffamee jira.

6. Kaayyoo Hundeeffama Fandichaa

Fandichi kaayyowwan armaan gadii ni qabaata:

- 1) Qabeenya bishaanii naannichaa ittifufiinsaan misoomsuu fi kunuunsuuf;
- 2) Qisaasamaa fi faalama qabeenya bishaanii ittisuuf;
- 3) Hojiin bulchiinsa qabeenya bishaanii gahumsaan akka raawwatamu taasisuuf;
- 4) Namni kamiiyyuu miira abbummaatiin misooma qabeenya bishaanii keessatti akka hirmaatu taasisuuf;
- 5) Tajaajilli dhiyeessa bishaan dhugaatii bifa gahumsaa fi ittifufiinsa qabuun akka mirkanaa'u taasisuuf;
- 6) Tajaajilli dhangala'aa maqsuu haala gahumsa qabuun akka kennamu gochuun qulqullinni naannoo fi fayyaan lammiilee akka eegamu taasisuuf.

7. Madda Galii Fandichaa

- 1) Maddi galii Fandichaa kanneen armaan gadii irraa ta'a:
 - (a) Baajata mootummaan ramadamu;
 - (b) Deeggarsaa fi liqii qaamolee garaa garaa irraa;
 - (c) Buusii maallaqaa qooda fudhattootaa irraa;
 - (d) Kaffaltii nama dhuunfaa, dhaabbilee, warshaalee, hoteelotaa fi qaamolee biroo bishaan ofii isaanitii maddisiisanii, harkisanii yookiin jallisanii tajaajila kamiifiyyuu lakkooftuu bishaanii malee ittifayyadaman kamiifiyyuu irraa;

- (e) Kaffaltii nama bishaan ofii isaatii maddisiisuun, harkisee yookiin jallisee tajaajila kamiifiyyuu lakkooftuu bishaanii gargaaramuun fayyadamu kamiyyuu irraa;
 - (f) Kaffaltii nama bishaan oomishee gurguru yookiin bishaan oomishee saamsuun gurguru kamiyyuu irraa;
 - (g) Kaffaltii nama bishaan lagaa, haroo yookiin boollaa fayyadamuun oomisha shonkoora, habaaboo, kuduraa fi muduraa oomishu kaffalu irraa;
 - (h) Kaffaltii namni kamiyyuu tajaajila geejjiba bishaanii kennu kaffalu irraa;
 - (i) Kaffaltii namni qurxummii horsiisuu fi kiyyeessu kamiyyuu kaffalu irraa;
 - (j) Kaffaltii Korporeeshiniin Humna Ibsaa hidha lageenii fayyadamuun humna ibsaa maddisiisuuf kaffalu irraa;
 - (k) Kaffaltii dhiyeesitootni meeshaalee hojii ijaarsaa, dhiyeessii fi tajaajila hojii bishaanii irratti hirmaatan gatii bittaa fi gurgurtaa irratti hundaa'ee kaffalan irraa;
 - (l) Kaffaltii namni dhiyeessa bishaan dhugaatii fi tajaajila maqsa dhangala'aa argtu kaffalu;
 - (m) Kaffaltii namni tajaajila maqsa dhangala'aa kennu kaffalu irraa;
 - (n) Kaffaltii namni bittaa fi gurgurtaa ijaarsaa, dhiyeessii fi tajaajila garaa garaa Biiroo fi caasaalee isaa sadarkaan jiran, dhaabbataa fi Federeeshinii tajaajila bishaan dhugaatii fi dhangala'aa, Yuuniyeenii waldaa ittifayyadamtootaa fi waldaan ittifayyadamtoota bishaan dhugaatii fi dhangala'aa wajjiin raawwatu kaffalu irraa;
 - (o) Kaffaltii dhaabbatni tajaajila bishaan dhugaatii fi dhangala'aa magaalaa yookiin baadiyyaa gandoota hedduu fi waldaan ittifayyadamtoota tajaajila bishaan dhugaatii fi dhangala'aa baadiyyaa galii gurgurtaa bishaan dhugaatii irraa argatan irraa kaffalu irraa;
 - (p) Kaffaltii maamiltootni dhaabbata tajaajila bishaan dhugaatii magaalaa fi baadiyyaa gandoota hedduu fi waldaa ittifayyadamtoota tajaajila bishaan dhugaatii fi dhangala'aa kaffalan irraa;
 - (q) Kaffaltii qaamoleen bishaan dhugaatii fi dhangala'aa maddi bishaan isaanii Naannicha keessa ta'e kaffalan irraa;
 - (r) Kaffaltii namni dhangala'aa gara naannootti gadi lakkisu kaffalu irraa;
 - (s) Kaffaltii namni bishaan ho'aa uumamaan finfinnaa'u tajaajila ummataatiif dhiyeessu kaffaluu irraa; fi
 - (t) Maddoota galii biroo Manni Marii Bulchiinsaa murteessu irraa.
- 2) Keewwata kana keewwata xiqqaa 1 jalatti kan tumame jiraatuus, Manni Marii Bulchiinsaa qonnaan bulaa yookiin horsiisee bulaa tajaajila isaa fi maatii isaatiif bishaanitti fayyadamu kaffaltii irraa bilisa ni taasisa.
 - 3) Raawwiin Keewwata kanaa Dambii bahuun kan murtaa'u ta'a.

8. Hanga Kaffaltii Galii Fandichaa

Hangi kaffaltii Fandichaa Labsii kana Keewwata 7 jalatti tarreeffamanii haala ittifayyadama, qisaasama, faalama bishaan hir'isuu fi ittifufiinsa misooma bishaanii dabaluu danda'u giddugaleessa godhachuun Dambii bahuun kan murtaa'u ta'a.

9. Qaamolee Galii Fandichaa Sassaaban

- 1) Biiron Maallaqaa fi Walta'iinsa Diinagdee Oromiyaa baajata mootummaan naannichaa Fandichaaf ramadu erga baajanni labsamee booda lakkoofsa herrega baankii Fandichaatti galii ni taasisa.
- 2) Biiron yookiin caasaaleen Biirichaa sadarkaan jiran maddeen galii Fandichaa Labsii kana Keewwata 7 (1) (b-j) fi (q-t) tarreeffaman irraa galii sassaabuun lakkoofsa herrega baankii Fandichaatti galii ni taasisa.
- 3) Dhabbatnii tajaajila bishaan dhugaatii fi waldaan ittifayyadamtoota bishaan dhugaatii fi dhangala'aa, maddeen galii Fandichaa Labsii kana Keewwata 7 (1) (o fi p) irraa galii sassaabuun lakkoofsa herrega baankii Fandichaatti galii ni taasisu.
- 4) Biiroo fi caasaalee isaa sadarkaan jiran, dhaabbatnii fi Federeeshiniin tajaajila bishaan dhugaatii fi dhangala'aa, Yuuniyeenii waldaa ittifayyadamtoota fi waldaan ittifayyadamtoota bishaan dhugaatii fi dhangala'aa madda galii Fandichaa Labsii kana Keewwata 7 (1)(n) irraa galii sassaabuun lakkoofsa herrega baankii Fandichaatti galii ni taasisu.
- 5) Biiroo fi caasaalee isaa sadarkaan jiran, dhaabbata tajaajila bishaan dhugaatii fi dhangala'aa, fi waldaa ittifayyadamtoota maddeen galii Fandichaa Labsii kana Keewwata 7 (1) (l fi m) irraa sassaabuun lakkoofsa herrega baankii Fandichaatti galii ni taasisu.

10. Haala Sassaabbii Galii Fandichaa

- 1) Galiin Fandichaa gaaffii Biirootiin nagahee Biiroo Maallaqaa fi Walta'iinsa Diinagdee Oromiyaatiin maxxanfamuun kan sassaabamu ta'a.
- 2) Lakkoofsa herrega Baankii Fandichaa gaaffii Biiron dhiyeessu irratti hundaa'ee Biiroo Maallaqaa fi Walta'iinsa Diinagdee Oromiyaatiin kan banamu ta'a.
- 3) Qaamni maallaqa Fandichaa walitti qabu lakkoofsa herrega Fandichaaf baname irratti galii ni taasisa.
- 4) Qaamni madda galii Fandichaa irraa galii sassaabu guyyaa galicha sassaabe irraa eegalee yeroo ji'a tokko hin caalle keessatti galii argame Boordiif gabaasa dhiyeessuu qaba.

11. Haala Galiin Sassaabame Baasii Itti Ta'u

Herrega Fandii irraa maallaqni bahii ta'ee kan kaffalamu bu'uura sagantaa hojii waggaa Boordiin raggaasiiseen hojiiwwan raawwatamaniif, meeshaalee bitamanii fi tajaajiloota kennamaniif yoo ta'u, kaffaltiin isaas bu'uura Qajeelfama Boordiin baasuun kan raawwatamu ta'a.

Kutaa Sadi
Bulchiinsa Fandichaa

12. Hundeeffama Boordii Fandii Misooma Qabeenya Bishaanii

- 1) Boordiin Fandii Misooma Qabeenya Bishaanii kanaan booda **“Boordii”** jedhamee kan waamamu sadarkaa Naannootti Labsii kanaan hundeeffamee jira.
- 2) Ittiwaamamni Boordichaa Pirezidaantii Mootummaa Naannichaatiif ta’a.
- 3) Baay’inaa fi tarreeffamni miseensotaa Boordichaa fi sirni walgahii Boordichaa Dambii bahuun kan murtaa’u ta’a.

13. Aangoo fi Hojii Boordichaa

Boordichi aangoo fi hojii armaan gadii ni qabaata:

- 1) Fandicha ol’aantummaan ni bulcha; ni to’ata;
- 2) Sirna sassaabbii galii Fandii fi sirna Fandichi baasii ta’ee hojiirra itti oolu ilaalchisee Qajeelfama ni baasa;
- 3) Madda galii Fandichaa irraa galiin sassaabamuu lakkoofsa herrega baankii Fandichaatti galii ta’uusaa ni to’ata; bakka hanqinni jirutti tarkaanfii sirreeffamaa ni fudhata; akka fudhatamu ni taasisa;
- 4) Maddeen galii dabalataa Fandichaa ta’uu qabanii fi sadarkaa taarifaa maddeen galii sanaa qoratee Mana Marii Bulchiinsaatiif ni dhiyeessa; yammuu murtaa’u akka hojiirra oolu ni taasisa;
- 5) Karoora hojii fi baajata Fandichaa ni mirkaneessa; bakka hanqinni jirutti kallattii sirreeffamaa ni kenna;
- 6) Hojiiwwan Fandichaan hojjetaman ilaalchisee gabaasa Biiricha irraa dhiyaatuuf ni gamaaggama; itti fayyadama Fandichaa ilaachisee odiitiin teekinikaa fi faayinaansii akka taasifamu ni ajaja; bu’a odiitii irratti hundaa’uun tarkaanfii barbaachisaan akka fudhatamu ni taasisa.

14. Hundeeffama Boordii Gorsitootaa

- 1) Boordiin Gorsitootaa milkaa’ina hojii Fandichaatiif hojjetu sadarkaa Godinaa, Magaalaa fi Aanaatti Labsii kanaan hundeeffamee jira.
- 2) Baay’ina Miseensotaa, ittiwaamama, sirni walgahii, aangoo fi hojii Boordii Gorsitootaa sadarkaa Godinaa, Magaalaa fi Aanaatti hundaa’aniif tarreeffamni isaa Dambii bahuun kan murtaa’u ta’a.

15. Aangoo fi Hojii Biiroo

Seerota birootiin aangoon kennameef akkuma eegametti ta'ee, Fandii Misooma Qabeenya Bishaanii ilaalchisee Biiroon aangoo fi hojii armaan gadii ni qabaata:

- 1) Seerota Fandicha ilaallatanii fi murtiiwwan Boordiin kennaman hojiirra ni oolcha; hojiirra ooluu isaanii ni mirkaneessa;
- 2) Qaboo yaa'ii fi galmeewwan walgahii Boordichaa ni qaba;
- 3) Karoora hojii Fandichaa qopheessuun Boordiif ni dhiyeessa; yammuu ragga'uu hojiirra ni oolcha; hojiirra akka oolu ni taasisa;
- 4) Gabaasa raawwii hojii Fandichaan hojjetaman Boordiif ni dhiyeessa; ni mirkaneessisa; yaadota sirreeffamaa fi kallattii kennaman irratti hundaa'uu dhimmoota sirraa'uu qaban ni sirreessa;
- 5) Galii Fandichaa yeroon ni sassaaba; akka sassaabamu ni taasisa; lakkoofsa herrega baankii Fandichaatti galii ta'uusaa ni mirkaneessa; raawwii hojii gama sassaabbii galiitiin jiru Boordiif ni gabaasa; yaada sirreeffamaa kennaman hojiirra ni oolcha; hojiirra ooluu isaanis ni hordofa;
- 6) Dabtara lakkoofsa herrega baankii Fandichaa, galmee, harshammee fi sanadoota miiltoo ta'an ni qaba;
- 7) Herrega Baankii Fandichaa ni sochoosa;
- 8) Barbaachisummaa Fandichaa hubachiisuuf hojiiwwan sabqunnamtii ummataa ni hojjeta; maxxansaalee adda addaas ni qopheessa; ni raabsa;
- 9) Raawwii hojii Fandichaatiif caasaa barbaachisu akka diriiruu fi humni namaa akka ramadamu ni taasisa; yeroo murtaa'uu hojiirra ni oolcha; hojiirra oolmaa isaa Boordiif ni gabaasa;
- 10) Qaamolee galii Fandichaa hin galchine irratti tarkaanfii bulchiinsaa yookiin seeraa ni fudhata; akka fudhatamu ni taasisa;
- 11) Hojiiwwan biroo Boordiin kennamuuf ni raawwata.

Kutaa Afur

Tumaalee Adda Addaa

16. Odiitii Fandii

- 1) Manni Hojii Odiitara Muummichaa Oromiyaa ofii isaatii yookiin odiitara alaa bakka buusuun:
 - (a) herrega baankii Fandichaa, harshammee fi galmee maallaqa Fandichaa waggaatti yoo xiqqaate yeroo tokko ni sakatta'a; argannoo odiitii isaa Boordiif gabaasa ni dhiyeessa;
 - (b) hojiiwwan Fandichaan hojjetaman irratti qorannoo teekinikaa ni gaggeessa; argannoo odiitii isaa Boordiif gabaasa ni dhiyeessa;

(c) argannoo qorannoo odiitii isaa barri baajataa xumuramee yeroo ji'a jahaa hin caalle keessatti Boordiif ni dhiyeessa.

2) Biiron hojiin guyyaa guyyaa odiitara keessaatiin odiitii akka ta'u ni taasisa; argannoo isaa kurmaanatti Boordiif gabaasa ni dhiyeessa.

17. Aangoo Dambii fi Qajeelfama Baasuu

1) Labsii kana hojiirra oolchuuf Manni Marii Bulchiinsaa Dambii baasuu ni danda'a.

2) Boordiin Labsii kanaa fi Dambii Labsii kana raawwachiisuuf bahu hojiirra oolchuuf Qajeelfama baasuu ni danda'a.

18. Dirqama Deeggarsa Kennuu

Namni kamiyyuu hojiirra oolmaa Labsii kanaatiif dirqama deeggarsa kennuu ni qabaata.

19. Seerota Raawwatiinsa Hin Qabaanne

Labsiin, Dambiin, Qajeelfamnii fi barmaatiileen hojii Labsii kanaan walfaalleessan kamiyyuu dhimmoota Labsii kanaan hammadaman irratti raawwatiinsa hin qabaatan.

20. Guyyaa Labsichi Hojiirra Itti Oolu

Labsiin kun guyyaa Magalata Oromiyaa irratti maxxanfamee bahee irraa eegalee hojiirra kan oolu ta'a.

Finfinnee, Guraandhla 21 Bara 2013

Shimallis Abdiisaa

Pirezidaantii Mootummaa Naannoo Oromiyaa